

Az ablak és a kulcslyuk

Tóth Andrej műveiről

*Tekintetem, lekúszva gyermekes arcáról,
melyen még ott borong a szórakozott mosoly,
most alakjának vonalait szaggatja és vérét akarja,
mint a tűzvész, mely ostromol és lángba borít...*

Henri Barbusse: A pokol

68

Leon Battista Alberti meghatározása szerint a képalkotás a valóságban gyökerezik, annak kibővítése és meghatározható matematikai és művészi szabályokkal: „Rajzolok egy tetszés szerinti nagyságú, derékszögű négyszöget, amelyet úgy tekintek, mint egy nyitott ablakot, amelyen keresztül szemlélem, amit oda fogok festeni.” Érdeemes elgondolkodni azonban az általa választott metaforán: ablakból, nyíltan tekint a másik világra, azaz a festő – a másik oldalról – maga is nyíltan látható éppen ugyanazon az ablakkereten keresztül. A tekintet tárgya és alanya ha nem is szimmetrikus, de összemérhető viszonyban állnak egymással. Könnyű azonban elképzelni egy másik – morálisan talán kevésbé tiszta – helyzetet is, amelyből a festészet leírható lenne: ez pedig a leselkedő, a voyeur állapota. A nyílt ablakkeret nyílássá szűkül, a magabiztos, önmagát is megmutató áttekintés pedig átadja a helyét a rejtekhelyen bújásnak.

Tóth Andrej *A leselkedő* című sorozata tulajdonképpen ezzel a gondolat-tal játszik, így fogalmazza újra a festészet kereteit. A *Dob utca 110.*-ben a keret helyét egy ajtó veszi át, és ahol a kémlelőnyílásnak kéne lennie, egy intim udvarra látunk, aminek sajátos intimitását nem elhelyezkedése vagy elrendezése, hanem a benne házimunkát végző nő közvetlensége adja. *A leselkedő* megfordítja a szerepeket és felerősíti a hatást: valójában a szemlélő kerül a kép helyére, amit a hatalmasra nagyított, a keretből ítélve mégis valamilyen nyíláson át kukucskáló szemek néznek. Hasonló hatásra épül, de a felnagyítás helyett éppen a lekicsinyítéssel, az elrejtéssel játszik *A szomszéd*, ahol az ajtóba vágott kémlelőnyíláson keresztül a festmény maga tekint a szemlélőre, felcserélve a szerepeket.

A festészet és a képalkotás a témája Tóth következő sorozatának, az *Urbi et Orbinak* is. Dobos Tamás forgatási helyszíneket kereső és feltáró fotóit egészítette ki alakokkal, szó szerint létrehozva és kibontva azokat a történeteket, amiket a tájak potenciálisan tartalmazhattak. Fenyveseket és folyópartot mutat az egyik fotó, a festett női alakok fürdöznek a jobb alsó sarokban. A cím visszaautal a korábbi sorozatra (*Leselkedők*) ahogy elhelyezi a szemlélőt is a térben, és a mindennapi helyzet mellett egy mitológiai utalással is bővíti az értelmezést: Aktaiónná, a vadásszá válunk, amint éppen meglesi fürdőzés közben Artemiszt és nimfáit. A történet véres vége (a dü-

hős istennő szarvassá változtatja a vadászt, akit saját kutyái tépnek szét) nem látszik a képen, csak a természet szigorú képe vetíti előre. A sorozat több tagjára is jellemző a mitologikus, vallásos elemekből építkezés: látunk számháborúzó ministránsokat, a pápát különböző helyzetekben (akár festeni is a festményben) és mindennapi embereket, akik mintha valami furcsa magánmitológia alakjai volnának.

Gárdonyi László

69

Tóth Andrej: Laky Adolf utca 84.

Tóth Andrej: Urbi et Orbi sorozat. Festmények Dobos Tamás fotóira. Nyáj

70

Tóth Andrej: Urbi et Orbi sorozat. Festmények Dobos Tamás fotóira. Fülgyónás

Tóth Andrej: Andrassy út 35. /01.

Tóth Andrej:Andrássy út 35. /02.

Tóth Andrej: Urbi et Orbi sorozat. Festmények Dobos Tamás fotóira. Quartet

Tóth Andrej: Urbi et Orbi sorozat. Festmények Dobos Tamás fotóira. Szezon